

חתימת ר' יוסף המקנא על וכוח רבינו יחיאל (כ"י פאריש)

כלו שאלות דומן ¹ המין, זכותו (אל) יטמין, ורשעתו [אל] ² יכמין, (תיפך) [תיפח] נפשו לעלמין, רקב בעצמותיו ותחתיו ירגז ³ תאכלהו אש לא גפח ⁴ תולעתו לא תמות ואשר לא תכבה והי דראון לכל בשר ⁵. וכל זה שאל לרבינו יחיאל ב"ר יוסף יבוא שלום ינוח על משכבו והיתה מנוחתו כבוד, וזה היה לפני המלך והמלכה בפריש בחצר בית המלך נקראו כל ההגמונים משנץ ומשנליץ ומפריש והעוקפים ⁶ והחובלים ⁷ שנת אחריתן ה' אלפים, ה ימים בחדש תמוז יום ב, פרשת בלק ויום ג'. ורוח אלהים היתה עליו להשיב על ראשון ראשון כדברים האלה ואף כי לבדו היה בין הגוים וצור יטיב אחרית מראשית, והימים האלה היו במשמר מר לבלתי יגיד לרעיו מענה פיו. ואחריו הובא רבינו יהודה זצ"ל בן רבנו דוד ביום ד פ' בלק ברוח שכל. ויכלו תשובות המין והמאמין, ברוך הטוב והמטיב הנותן ליעף עצמה, וסליקא חזק ונתחזק הכותב לא יוזק לא היום ולא לעולם עד אשר יעלה חמור בסולם ⁸.

אברך ⁹ אל אשר ¹⁰ קם על נדיבות ותורתיו לכל נפש משיבות

בהר ¹¹ חורב באש נגלה לבעבור נתן ¹² דתו ושם הגשים גדבות

ימי חלדי ועתות כל צבאי אהודנו בהוד שירות עריבות

ומי יוכל תהלותיו לספר (ולא) [ולו] נאה שפת יתר להרבות

1 כינוי לגנאי: דומן – דונין.

2 עי' סליחה לערב יום הכפורים "ירצה צום עמך" – דניאל גולדשמידט, סדר הסליחות כמנהג ליטא, רנו.

3 לפי חבקוק ג, טז.

4 איוב כ, כו.

5 עי' ישעיה סו, כו.

6 כינוי לגנאי מן ייקופין, נזירים ממסדר הדומיניקאנים Jacopins עי' REJ, 1 (1880) 231.

7 נזירים חגורי חבל (Cordeliers). עי' REJ, שם.

8 מליצה ידועה. עי' בן יהודה, מלון הלשון העברית הישנה והחדשה, ג, 1616; ע"ג שטיינשניידר, קאטאלוג האמבורג, מס' 8, 52; ראובן מרגליות, וכוח רבינו יחיאל מפאריז, עמ' 27, הע' סא.

9 רמז לשם יוסף. עיין בראשית מא, מג.

10 רמז לאשר אחיו. עי' REJ, 4 (1882) 146. ועי' למעלה עמ' 60, 90.

11 בה"ר – בן הרב.

12 רמז לאביו ר' נתן.

ספורות כל נבונים בל ידעום גומל חסדו לחטאים וטובות
 פלאיו נפלו מלב אנשים ורמו עד למעלה מערכות¹³
 ואפסי אל¹⁴ (אכור) נאה להודות בחלקאים וכל נפשות עצבות
 חזק¹⁴* (לבי) מאד ואמץ והודה לאל נערץ ונורא על כל סביבות
 אשר¹⁵ עד כה עזרני בחסדו וזכני להשלים התשובות¹⁶
 ולכן כל ימי חיי עלי זאת אברך על אשר¹⁷ קם על נדיבות
 תם ונשלם שלב"ע (שבח לאל בורא עולם)¹⁸

13 האותיות הראשונות שבשורות 3—6 הן יוסף.
 14 רמו לשם אופיסיאל.
 14* החתימה השלמה של המחבר לפנינו והיא: יוסף בן הרב נתן אופיסיאל חזק. עי
 REJ, שם.
 15 עי' למעלה הערה 10.
 16 רמו לספר 'תשובות המינים' אשר אחיו ר' אשר עזר בעריכתו.
 17 עי' הע' 10.
 18 הראשון שזיהה את מחבר ויכוח רבינו יחיאל עם ר' יוסף בן נתן היה אלכסנדר קיש
 MGWJ, 1874. עי"ש עמ' 65. ע"ג REJ, 3 (1881), 1.

מפתחות

קיצורי שמות ספרים

י"ד אייזנשטיין, אוצר ויכוחים, נויארק, תרפח.	אוצר ויכוחים
S. W. Baron, A Social and Religious History of the Jews, New-York, 1952-67	בארון
L. Ginzberg, The Legends of the Jews, Philadelphia, 1942- 1947	גינצברג, לגנ'
Gallia Judaica, . Cross, Paris, 1897	גאליה יודאיקה
S. Grayzel, The Church and the Jews in the XIII cent. Philadelphia, 1933	גרייזל
Brann-Elbogen-Freimann-Tykocinski, Germania Judaica I, 1934	גרמאניה יודאיקה
H. Graetz, Geschichte der Juden, Leipzig, 1874-1900	גרץ, גש'
חיבור כולל על התורה... הראשון מרבתינו בעלי התוספות... והשני ספר מנחת יהודה מרבינו יהודה ב"ר אליעזר... ליורנו, תקמ"ג	דעת זקנים
... רבתינו בעלי התוספות... הרא"ש, ליורנו, תר (תצלום, ירוש- לים, תשכג)	הדר זקנים
A. L. Williams, Adversus Judaeos, Cambridge 1935	ויליאמס
Hiwi Al-Balkhi, Judah Rosenthal, Philadelphia, 1949	חוי הבלכי
יאיר בן שבתי מקוריו, חרב פיפיות, מהד' יהודה רונטל, ירושלים, תשי"ח	יאיר בן שבתי
יעקב בן ראובן, מלחמות השם, מהד' יהודה רונטל, ירושלים, תשכ"ג	יעקב בן ראובן
יהודה רונטל, מחקרים ומקורות, ירושלים, תשכז	מחקרים
ספר נצחון ישן נושן, בקובץ ואגנוזיל, 1681, Tela Ignea Satanae	נצחון ישן
אברהם בר' עזריאל, ערוגת הבשם, מהד' אפרים א' אורבך, ירושלים, תרצ"ט—תשכ"ג	ערוגת הבשם
A. Neubauer, I, The Fifty-third Chapter Of Isaiah, Oxford, 1876	נויבויר
ש"א פוזנסקי, פירוש על יחזקאל ותרי"עשר לר' אלעזר מבלגנצי, מבוא. וארשה, תרע"ד.	פוזנסקי, מבוא

- A. Posenanski, Shiloh, Ein Beitrag zur Geschichte der Messiaslehre, Leipzig, 1904 פוזנסקי, שילה
- א. ברלינר, פריטת סופרים, פירוש פשטנים קדמונים... מאינץ, תרל"ב פליטת סופרים
- יצחק בן יהודה הלוי, פענח רזא, פראג, שס"ז פענח רזא
- Proceedings of the American Academy for Jewish Research פרוסידינגס
- Zadoc Kahn, Etude sur le livre de Joseph le Zélateur, REJ צדוק הכהן 1880-1
- L. Zunz, Zur Geschichte und Literatur, Berlin 1845 צונץ, גש'
- L. Zunz, Literaturgeschichte der synagogalen Poesie, Berlin 1865 צונץ, ליט'
- D. S. Loewinger and B. D. Weinryb, Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Library of the Juedisch-Theologisches Seminar in Breslau, Wiesbaden, 1965 קאטאלוג ברסלאו
- M. Steinschneider, Catalog der hebräischen Handschriften in der Stadtbibliothek zu Hamburg, Hamburg, 1866 קאטאלוג האמבורג
- M. Steinschneider, Die hebr. Handschriften der K. Hof- und-Staatsbibliothek in Muenchen, 1895 קאטאלוג מינכן
- A. Neubauer, Catalogue of the Hebrew Manuscripts at the Bodleian Library, Oxford, 1866 קאטאלוג נויבויאר
- (Hirsch) Zotenberg, Catalogues des Manuscrits hébreux et samaritains de la Bibliothèque Impériale, Paris, 1865 קאטאלוג פאריס

JQR	Jewish Quarterly Review
MGWJ	Monatsschrift fuer Geschichte und Wissenschaft des Judentums
REJ	Revue des études juives
PG	Migne, Patrologia Graeca
PL	Migne, Patrologia Latina

רשימת האישים

ר' יוסף ב"ר נתן המקנא 40 טו טז כג
 ואילך 15 30 37 40—42 46 47 58 96
 ר' יוסף בכור-שור 41 79 100 104 113
 ר' יוסף קרא 34 43 74
 ר' יחיאל מפאריס יח 53 67
 ר' יצחק 53
 ר' יצחק ב"ר אברהם הגר כז
 ר' יצחק יוסקוביטש כז
 לודביק, הקיסר 86
 ר' מאיר בן יחזקאל 29
 ר' מיכאל 30
 ר' מנחם מיואני 114
 ר' משה מפאריש 61
 ר' משולם ב"ר נתן 46 74 96
 ר' מתתיהו הגדול 61
 ר' מתתיהו מקרטרש 45
 רבנו נסים 33
 ר' נתן ב"ר יוסף המקנא טז יז כא ואילך
 49 53 55—57 68 71 73 75 77 78 84
 85—87 89 95 96 105 112 116 118
 ר' נתן ב"ר משולם 46 47
 ר' סעדיה גאון 31 33 39
 הקונצליר מפאריש 35 53 56 113
 ראב"ן ע"י ר' אליעזר ב"ר נתן
 ר' שלמה אבן גבירול 33
 ר' שלמה יצחקי (רש"י) 31 34 106 114
 ר' שלמה פרחון 34
 ר' שמואל ברוך ב"ר דוד כט 97
 רבנו תם 45

האבט מקלינו 49
 ר' אביגדור ב"ר יצחק 53
 ר' אברהם אבן עזרא 33 44
 ר' אברהם הגר כז
 ר' אברהם ב"ר יצחק 69 107
 אדן המשומד 77
 ר' אליהו מטרויץ 97
 ר' אליהו ב"ר נתן כא 15 56 97
 ר' אליעזר בן נתן כ 30
 האסטיאקאלא מירושלים 114
 האפיפיור יז 54 86 105
 ר' אשר ב"ר נתן 60 (הע') 90
 בעל התשובות 31 33 39
 גלח המלכה 56
 גרין, האח 52 62 84
 הגמון אנגולימא 82
 הגמון אניוד 71
 הגמון לו המלך 55
 הגמון מוונש 65 67 99
 הגמון ממיוץ 49
 הגמון ממאנש 46
 הגמון מפייטירש 82
 הגמון מקדש מילא 104
 הגמון משאנץ 41 63 71 78 85 87
 ר' טודרוס מנרבונא 96
 ר' יהודה החסיד כב
 ר' יום-טוב מיואני 31
 ר' יוסף ב"ר אברהם הגר כז
 ר' יוסף ב"ר אשר מקרטרש 45 66 83
 ר' יוסף ב"ר נתן הראשון 30 45 46 74

רשימת שמות המקומות*

מלאון, מלון — 74 Melun	איטנפש — 96 66 58 30 Etampes
מנש, מאנש(?) — 46 Le Mans	אנגולימא — 82 Angouleme
נרבונא — 96 Narbonne טז	אניוד — 71 Anjou
עיר חדשה — 32 Villeneuve	דורא — 66 Düren
פונץ — 82 Pons	וונש — 99 67 65 Vannes
פייטיירש — 82 Poitiers	טריט — 59 Truyes(?) Trye(?)
פרובינש — 32 Provins	טרוייש — 59 Troyes
פריש — 119 67 40 35 Paris	טרויץ — 97
קדש מילא — 104	יואני — 114 31 Joigny טז
קדש פריש — 120 Saint-Prix	לוקש — 119 Loches-sur-Indre
קלינו — 49 Cluny יח	מולינש — 69 49 Moulins
קרטרש — 66 45 Chartres	מונקלביט — 60 Montchauvet
שאול — 30 Salon(?)	מוקניט — 60 Chaumont
שנץ — 87 78 63 32 14 Sens טז	מיוץ — 47
	מילנש — 49 Meaux

* עיין רשימת המקומות, REJ, 3 (1881), 16-15.

רשימת ביטויים מיוחדים

מנוגעים 62	אבל (אבט?, אב מנזר) כט 49
משומדים 117 107 91 79 68 38 36 34 32	אח (חבר במנזר) 84 62 55 52
נבחן (דרשן) 70, ועי' 77	אלם 111
נואמים 89	אנוס 118
סבאות 74	בית עקד הרעים 97
סוררים 116	בלעות 74
עול הזמה 69	ברירות 100
פוקרים, פקור 47 42—39 37 34 33 31	גיוס 83 59
75—72 70 69 66 61 59—57 53—51	גלח, גלחים 76 74 67 65 60 56 43 39 36
107 103 99 84 79 78	דוברי שקר 119 118 102 89
פותים 114	הגמונים 90
פשיטים 92	הוגי ריק 71 ועי' רשימת האישים
צלמים 47 45	חובל, חובלים 99
קדש יוחנן 82	חורשי און 118 83 69 66 63 53 42
קדש יעקר 82	חרבה, חריבה 94 85
קנץ, קנצי 6 3	חריא כח 88 52
קריה (קריאה, מקרא) 100	טינוף 125 82 65 49
קרתני 71	יום מקולל 73
רועי האליל 108	יקופין 48
שוחה 95 91 82	כומר, כמרים 63 62 40
שטי כזב 77	כזבן 104 67 63 47 35
שמד 91 73 47	כשכושים 117
שקץ 82	מונים 74
שתי וערב 92 90 71 51 47 43 14	מורים 89
תועי רוח 111	מינים 113 93
תלוי 86 56 53 52 48	מנדים 119 109 66 58 31 29
תקרובת 94	מנדים (נזירים מבקשי נדבות) 62

רשימת לעזים*

71 missu — מיסון	49 abbate — אבט
30 noiz — נויץ	85 oiste, hostia — אויטא
30 noiz — נוש	איאוטאפלאי — e'ot éploé — et eut
85 pan, panis, pain — פאן	34 éployé
60 pistor, pestor — פיסטור	אאיץ דיטורבי — arez détorbé — auez
112 foison, fuison — פוישון	34 détourné
70 poenitentia — פניטנצא	42 hybernae — איברני
95 prunels — פרונילש	71 bailler — באייליר
85 confession — קונפישיאון	41 bevrage, buvrage — בברייא
71 קורקגא	בונא אבנטורא לי אטא אבונאה —
71 קוררקן	bonne aventure li ete avenue-
71 kynegion — קניגאה	bonne aventure lui est
resocitement-ressuscitment — רשוצימנט	113 advenue
89	גרנישייץ — 100 garnissez, garnir
61 resuscitare — רשוציטיר	דמישליש — demisels, demisels-
95 Schwetschken, Zwetschken — שוויסקי	107 demoiselles
81 sorparleiz — שורפיליץ	74 harens, harenc hareng — הרנש
85 39 sacrament — שקרמנט	טגליטיניאה — ta glotonie, glouto
	74 monie

* לא גרשמו כאן מובאות מן האיוואנגליונים. עי' REJ, (1881), 17.